Hur bygger du positiva relationer – ur ett specialdidaktiskt perspektiv?

Specialpedagogiskt forum 14 – 15 sept

www.specialpedagogiskolan.se

@specialpedagog_i_skolan

Specialdidaktik – En handbok

Extra material: att ladda ner

Observationsprotokoll som utgår från innehåll i specialdidaktik

	Anteckni
Mitt klassrum är organiserat med tydligt visuellt stöd och så lite distraktion som möjligt.	
Dagens agenda sitter tydligt så att alla elever ser och den används aktivt under hela skoldagen, särskilt vid övergångar.	
Mina verbala instruktioner kompletteras med visuellt stöd (exempelvis grafiskt eller med gester) och/eller konkret material.	
I klassrummet används positiv förstärkning och eleverna får höra mer vad de ska göra än vad de inte ska göra.	
Individuella elever får stödstrukturer, till exempel tidshjälpmedel och steg för steg-vägledning vid enskilt arbete.	
Det finns möjligheter till avgränsning, till exempel med vikskärmar eller i form av ett litet kontor att arbeta i för enskilda elever.	
Elever görs delaktiga genom att jag förtydligar och bjuder in deras frågor. Delaktighet förekommer också i undervisningen genom att elever kan göra aktiva val.	
Jag använder gott om grafiska modeller, innehållsstöd och olika former av ritprat som stödstruktur och komplement till mitt undervisningsinnehåll.	

Checklista över den fysiska miljöns tillgänglighet

Är den visuella miljön lugn och harmonisk där det som kan upplevas som distraherande är bortskalat?	
Är belysningen dimbar och helst utan starkt, vitt, ljus?	
Finns det solskydd och persienner?	
Är färgvalen lugna och harmoniska och utan hög glans?	
Är löst material strukturerat och i ordning och uppmärkt med visuellt stöd?	
Stöttar och stärker material och annat som sitter uppe på väggar det som undervisningen berör?	
Sitter alla elevarbeten samlade på en vägg, till exempel längst bak i klassrummet eller i hallen?	
Finns det golv/bänkskärmar att använda för avgränsning eller för att skala av intryck?	

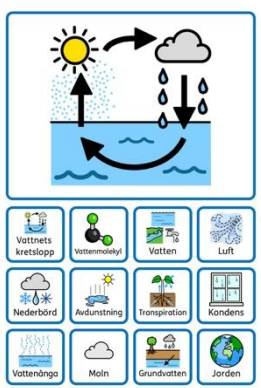

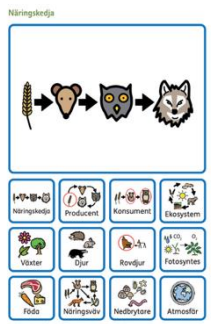

Dokumentationsmall för 5:1-metoden

Elevens namn	Vilka uvxna i arbetslaget har uppdraget?	Hur länge ska det pågå? När ska utvär-deringen ske?	Veckovisa avstämningar: Hur tar eleven emot posi-tiv feedback? Ser ni någon beteende-förändring?	Utvärdering: Vilka beteende-förändringar har ni sett? Ska ni fortsätta?

Checklista för visuellt stöd – tio stödstrukturer för undervisning

1. Vi använder bildstöd, tidshjälpmedel och visar ofta med konkreta exempel och konkret material i undervisningsaktiviteter.	
2. Dagens agenda finns tydligt synlig för alla elever, vi går igenom och förankrar och återkommer till den under skoldagen.	
3. Vi implementerar individuellt bildstöd eller aktivitetsschema för elever som behöver det.	
4. Vi ger planeringsstöd genom olika visuella modeller för aktiviteter, omfång, ordning och prioritering av uppgifter för ensxilda elever med nedsatta exekutiva funktioner.	
5. Grafiska modeller är ett naturligt inslag i undervisningen, till exempel tankekartor, steg-för-steg-guider, begreppskartor, analysschema, checklistor och diagram/trädschemam.	
6. Vi ritar seriesamtal eller använder verbala stödstrukturer som vägled-ning i sociala situationer med elever som exempelvis har annorlunda social kognition.	
7. Vi använder stödstrukturer för att hjälpa elever att fördjupa förmå-gorna och för att uppfatta en genre, till exempel analysscheman, berättelsekartor, "början" och stödfrågor.	
8. Vi samlar på och förklarar ord och begrepp genom att visualisera dem i ordfält, begreppskartor eller andra grafiska modeller.	
9. Ritprat används för enskilda elever. Vi använder ritprat som stöd och klargörande av situationer, såväl sociala som kunskapsinhämtande. Ritprat används för att packa upp eller förtydliga abstrakta fenomen och sammanhang.	
10. Vi utvärderar det visuella stödet tillsammans med kollegor och elever. Vi ställer reflekterande frågor om hur det visuella stödet fungerar. Vi analyserar och sammanfattar vilka tecken vi ser på att det visuella stödet ger värdefulla stödstrukturer för hela elevgruppen eller enskilda elever.	

Digital storyboard

På väg till skolan	På lektion
Mellan lektioner	På rasten

Schema för elevkontakter

Namn	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag

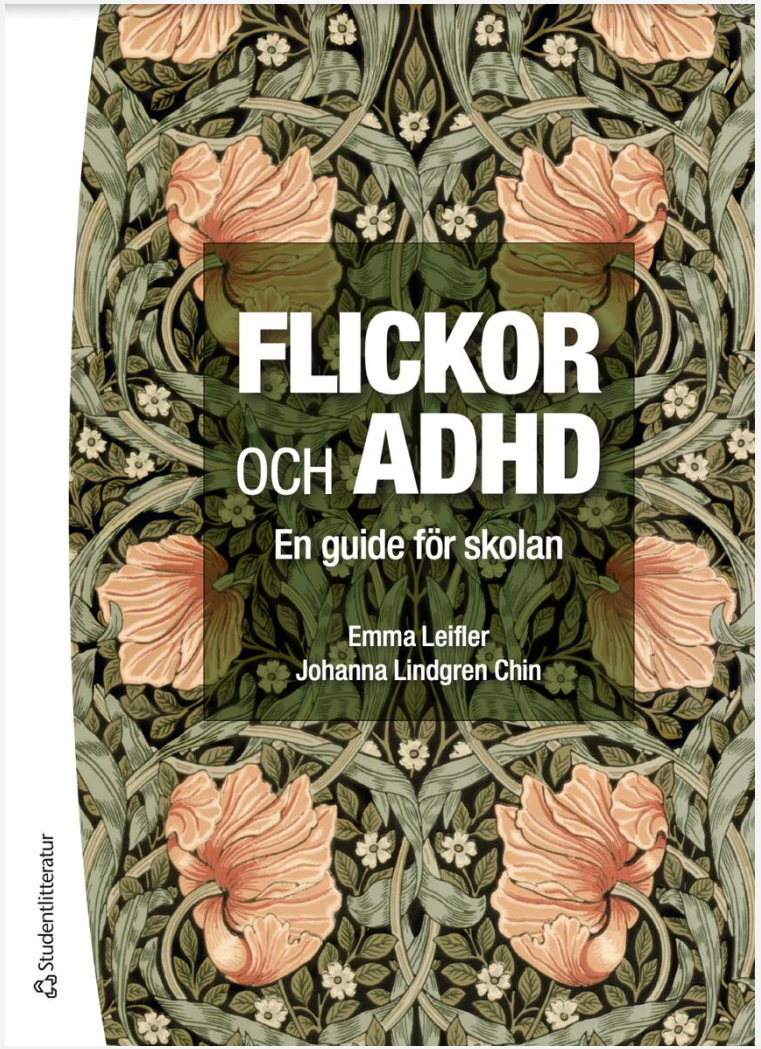
FLICKOR
OCH ADHD
En guide för skolan
Emma Leifler
Johanna Lindgren Chin
Studentlitteratur

Ny bok på g!

Utveckla det specialpedagogiska arbetet/ förhållningssätt som gör undervisningen tillgänglig för fler elever

- Hur bygger du positiva relationer – ur ett specialdidaktiskt perspektiv?
- Hur kan skolan arbeta mer systematiskt för att lämna ett bristperspektiv och i stället synliggöra elevers styrkor och resurser för att stärka självkänsla, medkänsla och psykisk utveckling?
- Hur kan en skolövergripande insats öka studiero, trygghet och inkludering?
- Hur lyckas du bädda för elevernas lärande med hjälp av systematiska relationella verktyg?
- Hur ett arbete med tydliga förväntningar kan stärka relationsskapande beteenden?
- Hur möta en heterogen grupp elever och undervisa utifrån deras behov och förmågor?

Dagens agenda

- Vikten av goda relationer
- Vikten av kartlägga även den sociala lärmiljön
- PIL-programmet
  - Relationer och samspel
  - Positiv förstärkning
  - Tydliga förväntningar

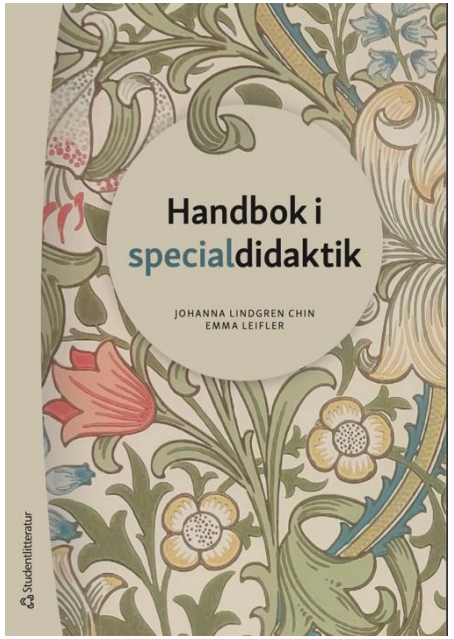

Varför är relationer så viktiga?

Relationer är avgörande för elevers lärande – det är vi lärare som ansvarar för relationsbygget

Därför är det viktigt att stärka sin relationskompentens – särskilt när det kommer till de eleverna som utmanar.

“Vi kan känna när en lärare bryr sig och på riktigt är intresserade av oss som personer. Det gör att vi vill vara i klassrummet och gör bra ifrån oss.”

Stöd i forskningen

Gott om forskning kring relationers betydelse för undervisningen både nationellt som internationellt (Aspelin, 2024; Lilja, 2013; Reeves, 2021)

Trots detta rör nästan inga lärandemål i lärarutbildningen för speciallärare och specialpedagoger förmågan till socialt samspel och relationen elev-pedagog, eller relationen pedagog-förälder (Aspelin, Jönsson & Östlund 2024)

Hur bygger man då positiva relationer?

Det krävs medvetenhet om handlingar och strategier som stärker relationer.

Relationer kommer inte per automatik eller utan ansträgning.

Relationskompetens kan du som skolpersonal med fördel utveckla – genom övning och idogt arbete.

RÖRELSE-PAUS

Hur gör vi det här då?

- Vi behöver förstå vikten av utveckla positiva relationer
- Vikten av att få till en systematik i den sociala lärmiljön – kartlägg för att identifiera det som behöver utvecklas
- Genom att använda olika strategier, verktyg och metoder - bygg relation med dina elever

Analysera relationers kvalitet

- Med hjälp av relationscirkeln kan relationer göras mer synliga

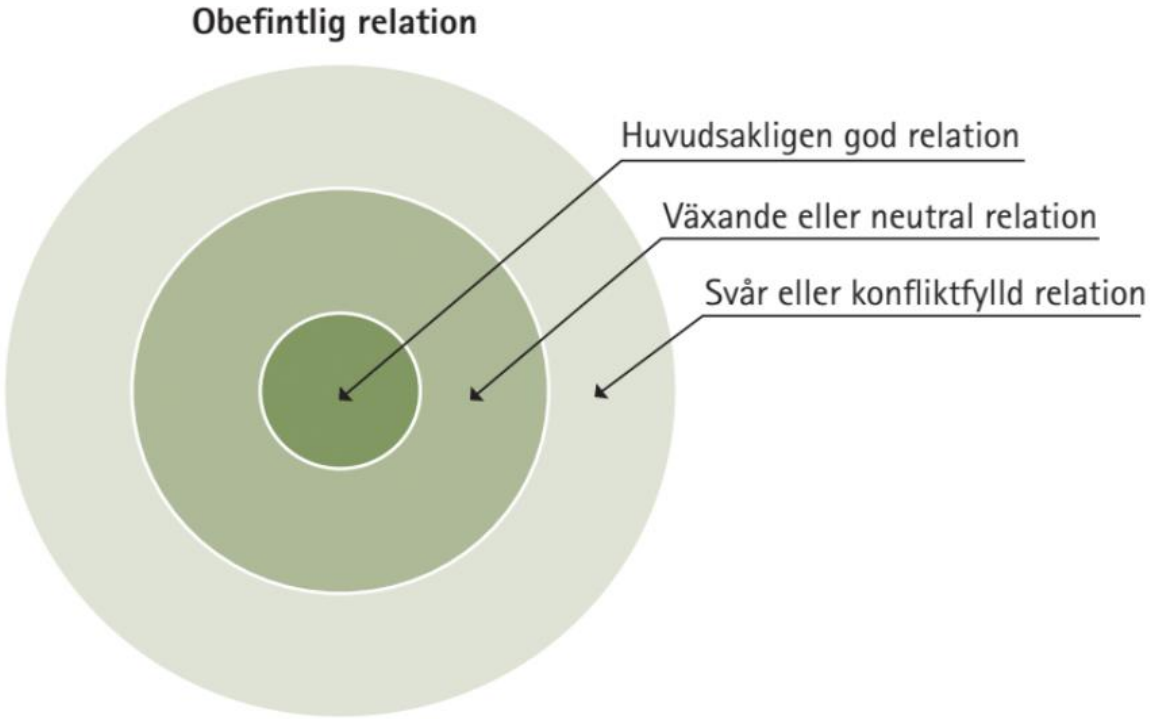

Figur 1.2 En relationscirkel för dokumentation av relationer (NUBU, 2017).

Kontaktbarometer

Med hjälp av kontaktbarometern kan du kartlägga relationerna till dina elever.

Resultatet synliggör vilka elever du aktivt behöver arbeta med.

3 En variant på kontaktbarometer.

Tabell 1.1 Schema för elevkontakter. Observationsschema – kontaktbarometer.

Namn	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
Astrid	+	+	+	+	-
Ali	+	+	+	+	+
Pieter	-	-	-	-	-
Lilja	0	0	0	0	0
Ela	-	-	-	+	+
Kim	+	+	+	+	+
Stefan	-	-	+	+	+

+ innebär en positiv kontakt, – innebär en negativ kontakt, 0 innebär ingen kontakt

Relationsbingo

Tabell 1.2 Relationsbingo.

Under din rastvakt, deltag i en aktivitet där en elev som du önskar lära känna bättre deltar.	Ställ en personlig fråga till en elev varje dag, om olika intresseområden eller det som är viktigt för eleven.	Hör av dig till en vårdnadshavare och delge någonting positivt om din elev.	Le och ha ett medvetet öppet kroppsspråk till en elev som utmanar dig.
Försök få en stund när ni båda skrattar tillsammans under dagen.	Bjud in din elev till att hjälpa dig med någonting.	Uttryck med ord, ge positiv förstärkning till en elev så att andra elever hör.	Fråga om musik-intresse och musik-smak. Spela elevens favoritlåt någon gång under undervisningen.

Samtalsstöd för att lära känna elever bättre

Figur 1.4 Visuellt stöd vid elevsamtal. Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2024, Symbolbruket www.symbolbruket.se.

En modell som syftar till att ge information om elevens situation i skolan
där eleverna görs delaktiga är
”Hur jag känner inför min skola”

Hur jag känner inför min skola – HIFAMS					
Hur känner jag mig när jag är på väg till skolan?	ledsen		okej		glad
Hur känner jag mig när jag är inne i klass-rummet?	ledsen		okej		glad
Hur känner jag mig när jag gör skolaktiviteter/ jobbar i klassrummet?	ledsen		okej		glad
Hur känner jag mig när jag tänker på andra barn/ mina klasskamrater?	ledsen		okej		glad
Hur känner jag mig när jag är på skolgården?	ledsen		okej		glad
Hur känner jag mig när jag tänker på min lärare?	ledsen		okej		glad
Hur känner jag mig när jag tänker på skolan?	ledsen		okej		glad

Figur 2.3 Mall för samtal om skolan. Illustrationer: Shutterstock

En modell som syftar att kartlägga hur eleven upplever sin situation i skolan och där eleverna görs delaktiga är

Skolkartläggning

Datum: _____ Skola: _____

Elevens namn: _____

Namn på vuxen som fyller i skolkartläggningen:

_____

Läs högt för eleven:

Den här skolkartläggningen med alla frågor gör vi för att vi vill veta hur det fungerar i skolan och för att vi ska kunna förstå bättre hur *du* har det. Vi vill lyssna på dig, så det är värdefullt för oss om du berättar.

1. Vad skulle du säga att du är bra på?
2. Vad tycker du om att göra när du är ledig?
3. Hur känner du när du tänker på skolan? Vilka tankar dyker upp när du tänker på skolan?

   Jag tänker ofta på skolan när jag är hemma:

   ☐ Ja

   ☐ Nej

   Om ja: Vilka tankar dyker upp när du tänker på skolan?

Hur känner jag mig när jag tänker på skolan?	ledsen	okej	glad

Enkla ord i vardagen, i klassrummet, direkt till elever betyder mycket och visar att de är betydelsefulla

– *Vad glad jag är för att du är här i dag. Jag saknade dig i går.*

– *Tack för att du lyssnade så uppmärksamt när jag berättade om forntiden.*

– *Så fint att se dig. Jag tycker om dig.*

– *Härligt att höra dig skratta. Det gör mig glad.*

– *Vilken fin och lärorik lektion vi har haft tillsammans i dag, jag utvecklas med er, jag ser redan fram emot nästa.*

– *Tack för att ni allihop bidrar till en fin lektionsmiljö, det gör att vi kan lära oss så mycket tillsammans.*

Positiv psykologi – positiv förstärkning för relationsbygge

RIKTAD POSITIV FEEDBACK:

- **Beskriver vad eleven *gör* och *vad det leder till* som är bra för eleven**
- **Blir mer effektiv om den kopplas till mål som är satta med eleverna**
- **Ges så nära elevens beteende som möjligt**
- **Kan vara svårt att ge och kräver träning**

När du sa ifrån lugnt och tydligt som vi har pratat om så blev det inget bråk och nu kan du vara kvar på fritids med oss!

Jag såg att du precis bad Maria om hjälp istället för att springa ut ur klassrummet. Det gjorde att du kunde stanna kvar och jobba vidare en stund till i matteboken!

– Tack Ella för att du ställde upp din stol på bänken,
nu blir det enklare för
lokalvårdaren att städa.

– Vad bra att du berättade för mig att Ali var ledsen
och hade sprungit och
gömt sig, nu slapp jag leta efter honom och kunde i
stället reda ut med
honom direkt vad det var som gjorde honom ledsen.

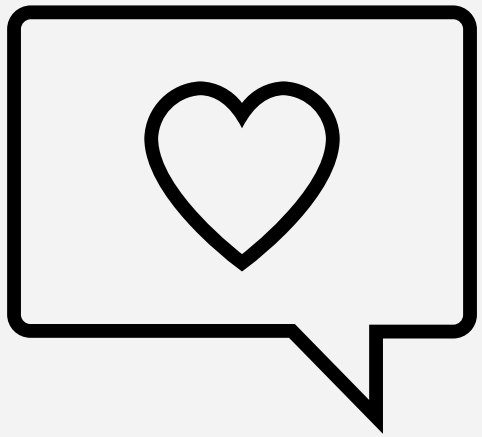

Öva på att ge positiv förstärkning!

2 min

- Berätta om kollega som du uppskattar?
- Vad gör hen som är bra och vad leder det till?

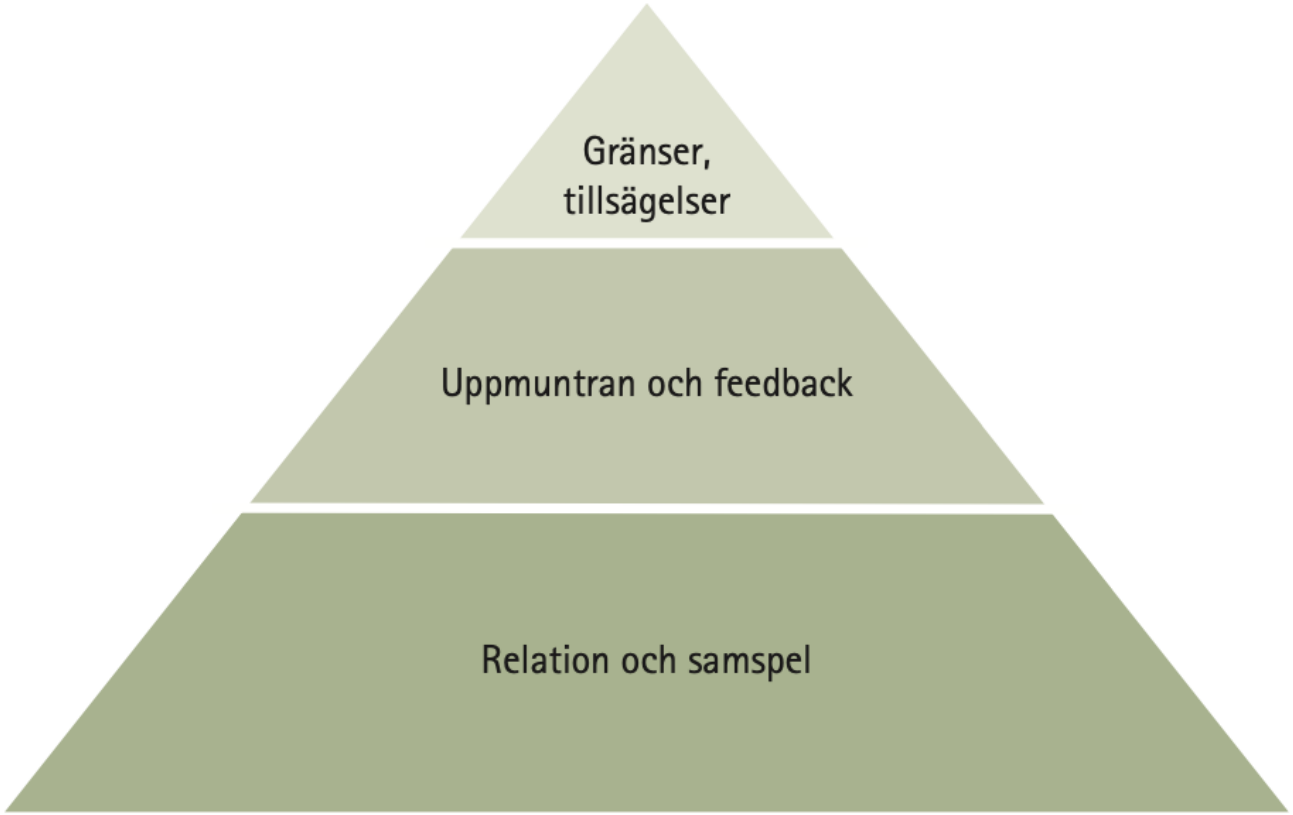

Figur 3.1 Syften med återkoppling.

Tre nivåer av återkoppling till elever

PIL – EN SKOLÖVERGRIPANDE INSATS FÖR ATT ÖKA INKLUDERING, STUDIERO OCH TRYGGHET

PIL-programmet

Preventiva Inkluderande Lösningar: som en förebyggande åtgärd

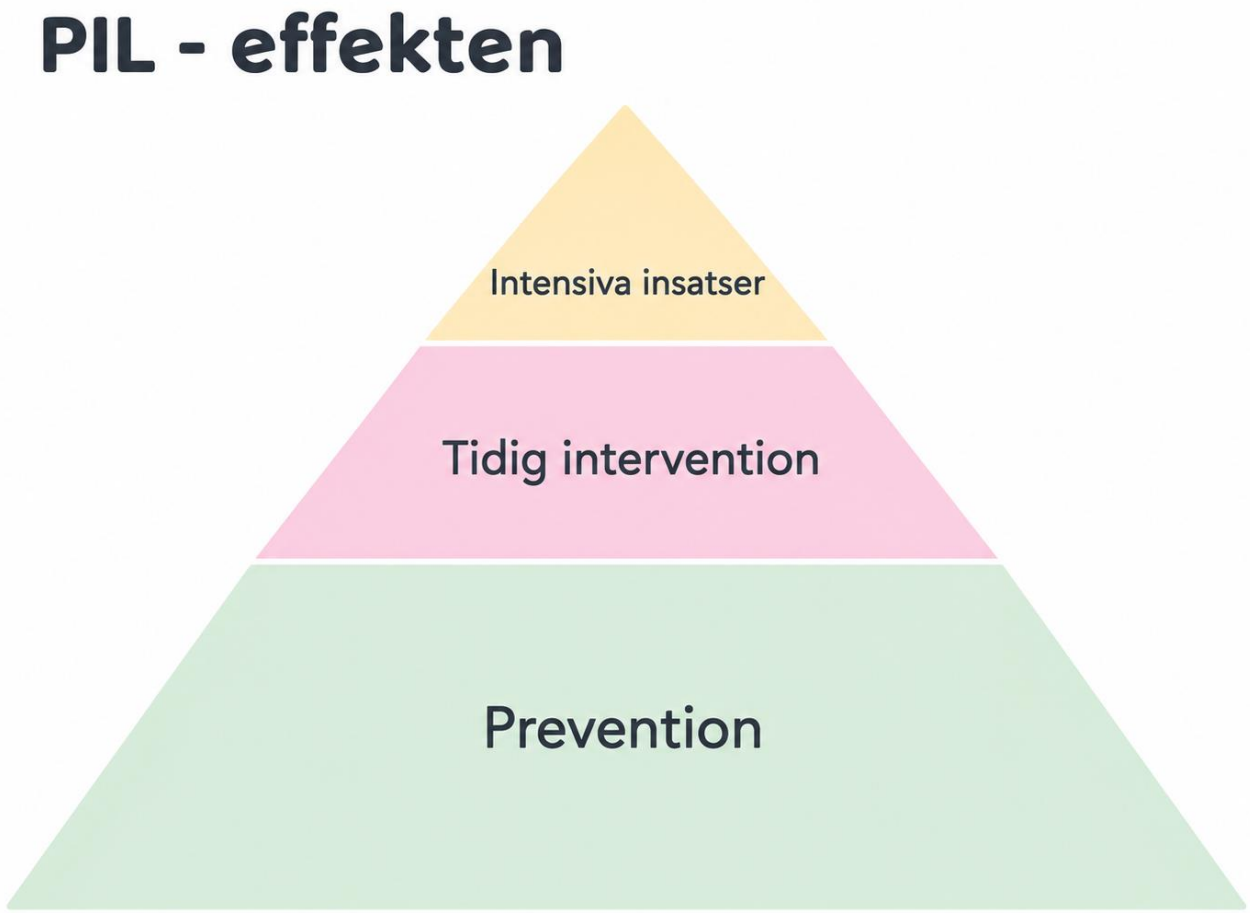

Pilprogrammets delar

- För att nå en samsyn – utbildning av personal(NPF, konflikthantering)
- Ett systematiskt arbete där all skolpersonal ska ingå) lärare, fritids, matsalpersonal, ledningen, administrationen, vaktmästare)
- Nyckelpersoner på skolan utsågs – leda arbetet i arbetslagen, pilrepresentant, handledning av nyckelpersoner och ledningen
- Pilpunkten första 10 – 15 min på varje arbetslagsmötet

Block
1.Relation och samspel
2.Positiv uppmuntran
3.Tydliga förväntningar

Relation och samspel

Block 1

Att se beteenden i ett sammanhang

Omgivning

Vad du gör

Erfarenhet

Dagsform

Fördelar med att se beteenden

- Vi kommer undan med att hamna i cirkelresonemang
- Det minskar risken att lägga in egna värderingar i beskrivningarna
- Det ökar chansen att se att alla beteenden uppkommer i ett sammanhang och minskar därmed risken att lägga skulden på individen
- Det hjälper oss att prata om samma sak och undvika missförstånd
- Det gör det lättare att se en utveckling

Öva på att se beteenden

Han är så lat

Hon lyssnar ju aldrig på vad man säger

Hon är lite känslig

De är så negativa

Han är så bråkig

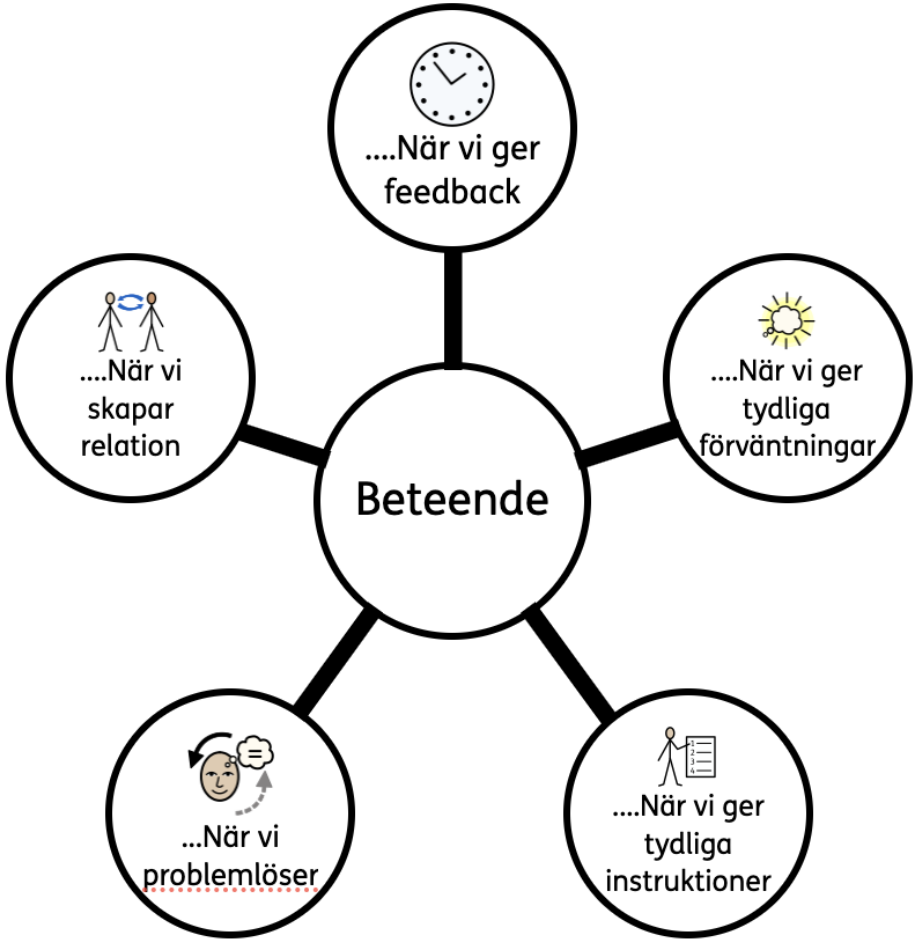

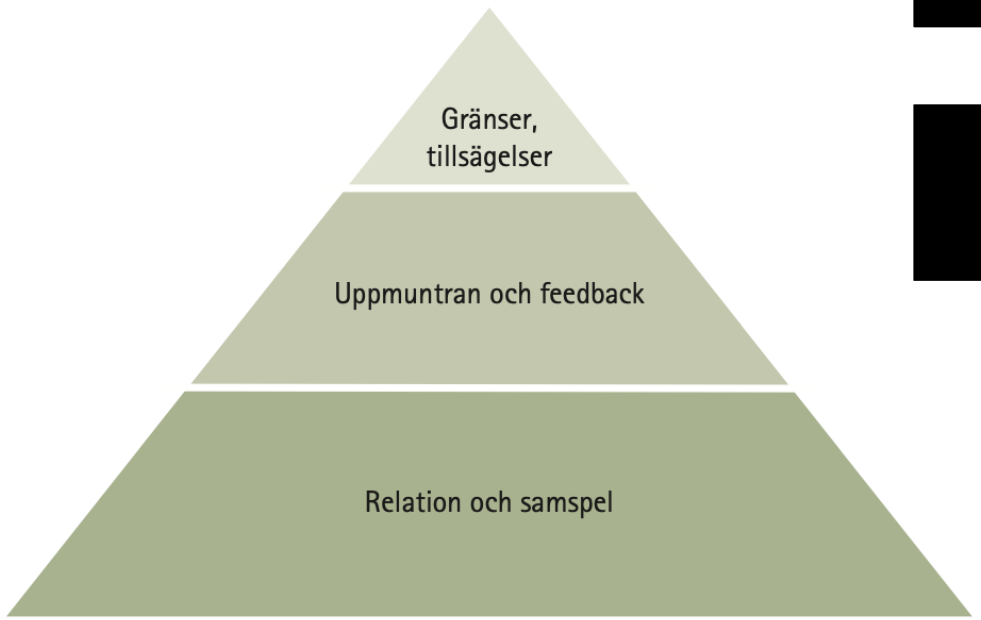

RELATION & SAMSPEL

Varför relation?

- Vi lär oss (hellre) av dem vi har en relation till
- Relation ökar värdet av beröm, uppmuntran och pepp
- Relation ökar värdet av tillsägelser och gränser

Figur 3.1 Syften med återkoppling.

Innehållet i arbetet:

- Handling och registrering

- Träna nya beteenden

- Registrera huruvida man ägnar sig åt dessa beteenden

Varför registrering?

Märka skillnader som annars skulle ha gått oss förbi

Hjälpa oss att komma ihåg det vi ska göra

Få feedback på det vi gör

HUVUD, AXLAR, KNÄ & TÅ

1. HUVUD

2. AXLAR

3. KNÄ

4. TÅ

Positiv uppmuntran

Block 2

Positiv feedback

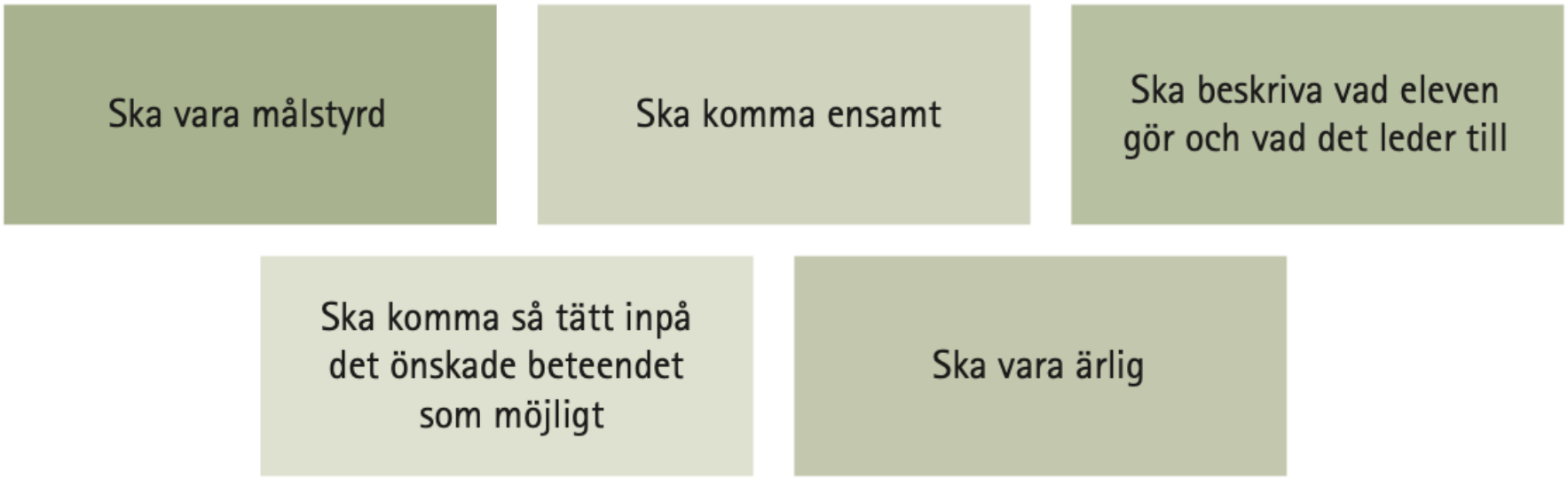

Figur 3.2 Feedbackens grundprinciper.

Feedbacken i så tät anslutning till handlingen som möjligt!

– Tack Mattias, för att du väntade så tålmodigt med att räcka upp handen och få ordet – det ledde till att Ali fick prata färdigt.

– Liljana, vad bra att du plockade undan allt påskpyssel du hade tagit fram då är alla saker på sin plats för nästa elev som kommer och ska pyssla.

– Vad schysst att du lämnade plats i matkön för Frida. Nu hinner hon till idrotten i tid som ju börjar före din lektion och så får du lite kompispoäng hos henne.

– Jag märkte att du var väldigt förberedd och hade gjort läxan hemma, det kommer göra att du kan mycket av det som kommer på provet.

– Jag såg verkligen hur du ansträngde dig för att slutföra uppgiften under den här lektionen – även om du inte hann klart i dag så kommer ditt hårda arbete löna sig vid nästa tillfälle, då du kommer bli klar med uppgiften eftersom du hann så långt i dag.

– Jag såg att du precis bad Rola om hjälp i stället för att springa ut ur klassrummet. Det gjorde att du kunde stanna kvar och jobba vidare en stund till med din muntliga presentation.

5:1 metoden - För att få elever att växa och göra rätt

Tabell 3.1 Dokumentationsmall för 5:1-metoden. Arbetsmodell för arbetslaget.

Elevens namn	Vilka vuxna i arbetslaget har upp-draget?	Hur länge ska det pågå? När ska utvär-deringen ske?	Veckovisa avstämningar: Hur tar eleven emot positiv feedback? Ser ni någon beteende-förändring?	Utvärdering; Vilka beteende-förändringar har ni sett? Ska ni fort-sätta?

Tydliga förväntningar

Block 3

Desto tydligare det är för eleven vad som förväntas – desto lättare att göra rätt

Fyra steg för att arbeta fram tydliga förväntningar – obs! Förväntningar är inte regler.

Steg 1: Arbeta fram vilka förväntningar varje arbetslag har på elevernas beteende.

Steg 2: Förankra förväntningarna med eleverna under en elev-workshop.

Steg 3: Sätt upp planscher/bildmaterial som beskriver de förväntade beteendena i varje klassrum.

Steg 4: Träna förväntningar med eleverna. Uppmärksamma när eleverna följer förväntningarna och följ upp varje vecka som en första punkt på arbetslagsmötet.

Exempel på tydliga förväntningar

Tydliga förväntningar

Vi kommer i tid till lektionen.

Vi har med oss dator, penna och sudd.

Vi sitter på våra bestämda platser.

I vårt klassrum förväntas vi:

Vara i tid när lektionen börjar.

Vi pratar med inomhusröst när vi är inomhus.

Vi ber om hjälp när vi behöver.

Vi uppmuntrar varandra på ett positivt sätt.

Exempel på tydliga förväntningar

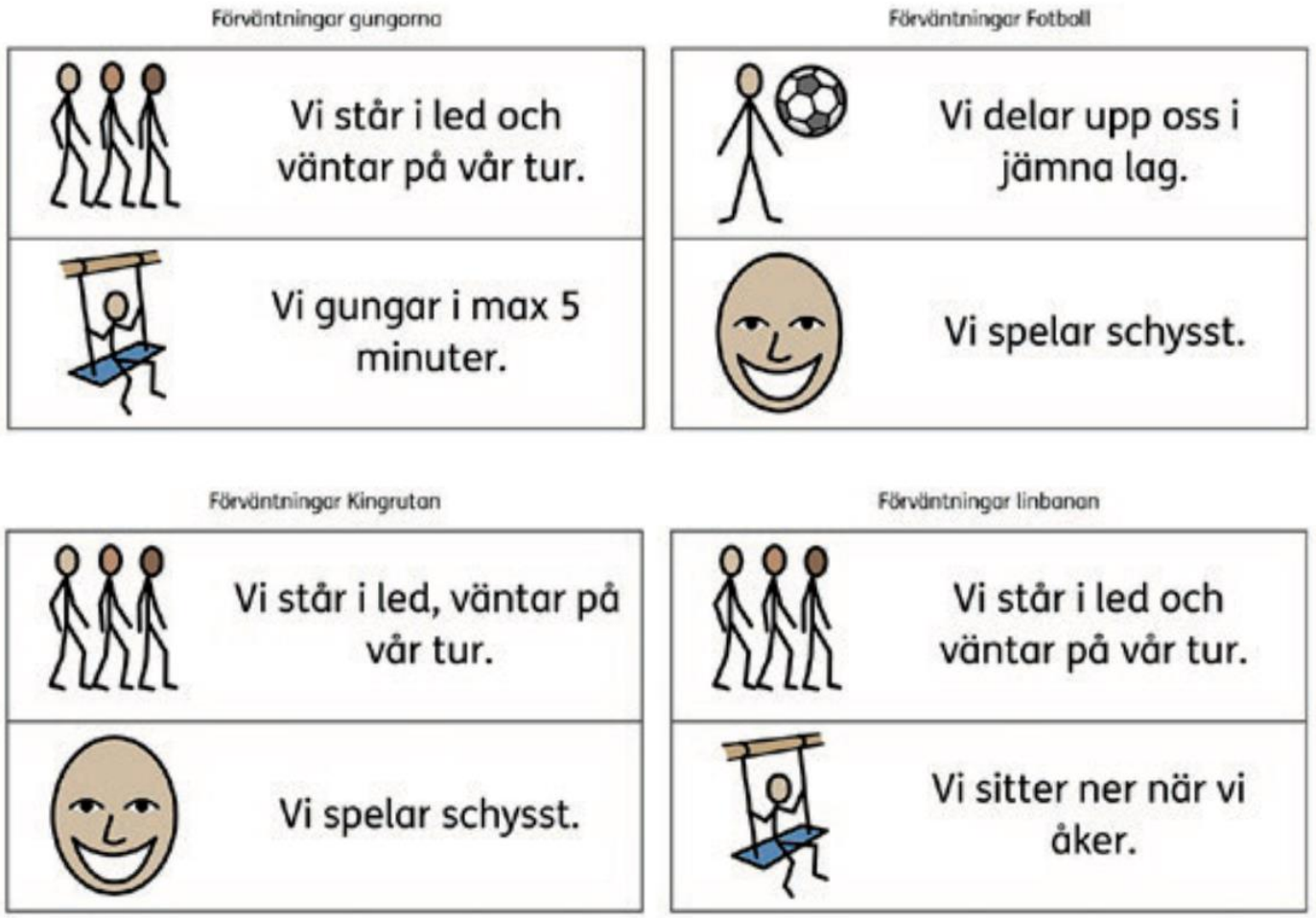

Figur 7.6 Tydliga förväntningar i utomhusmiljön. Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2024, Symbolbruket www.symbolbruket.se.

Exempel på tydliga förväntningar

Innan du går in i matsalen

Vi hänger av oss ytterkläderna! (Mössa, keps & jacka)
Vi tvättar händerna med tvål och vatten!

Förväntningar i matsalen

Vi står lugnt i matkön
Vi tar noggrant mat vid serveringsbänken
Vi tar hellre lagom med mat, smakar först och tar sedan om.
Vi talar i låg samtalston med varandra.
Vi torkar alltid av bordet när vi har ätit klart.

När du slänger matrester

Vi slänger matresterna i matavfallshinken
Vi sorterar tallrikar, bestick och glas på rätt ställe

Positiv feedback

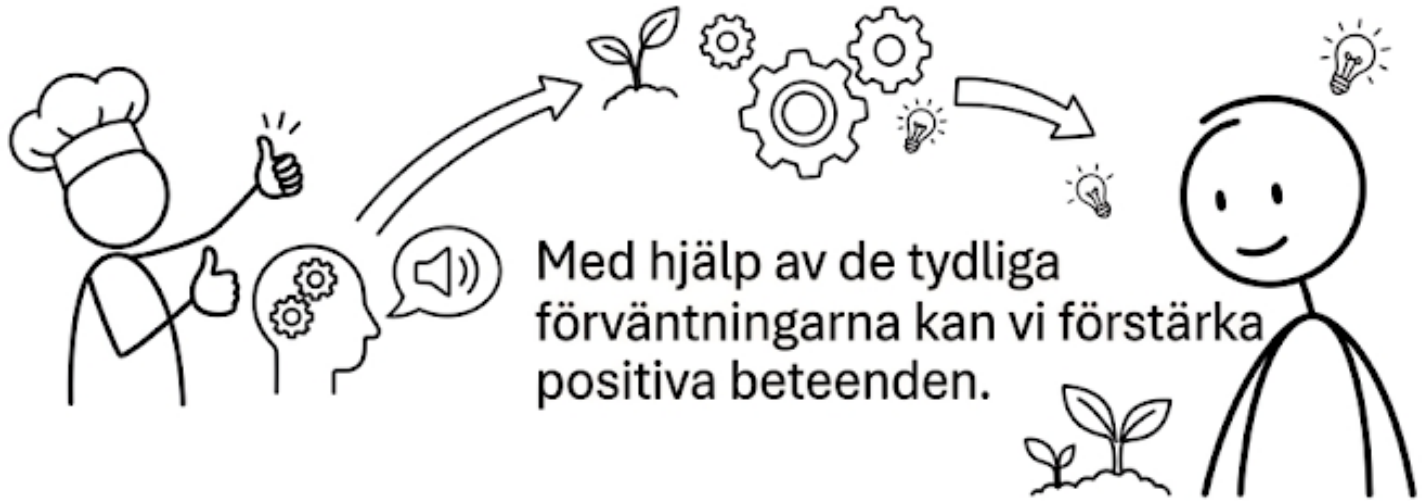

Med hjälp av de tydliga förväntningarna kan vi förstärka positiva beteenden.

Tydliga förväntningar

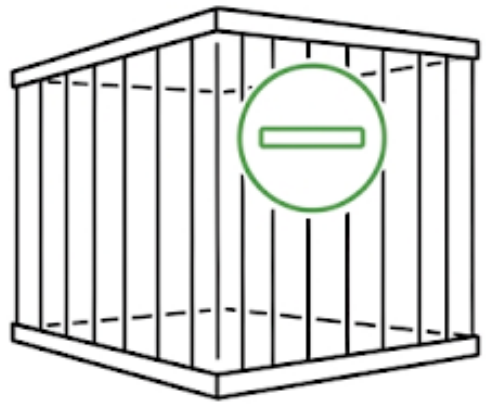

OBS! Återigen, tydliga förväntningar är inga regler, tvärtom kan vi arbeta aktivt med förväntningarna som positiv förstärkning.

Bikupa

- Vad tar du med dig från dagens föreläsning?
- Dela dina tankar med din närmaste granne!

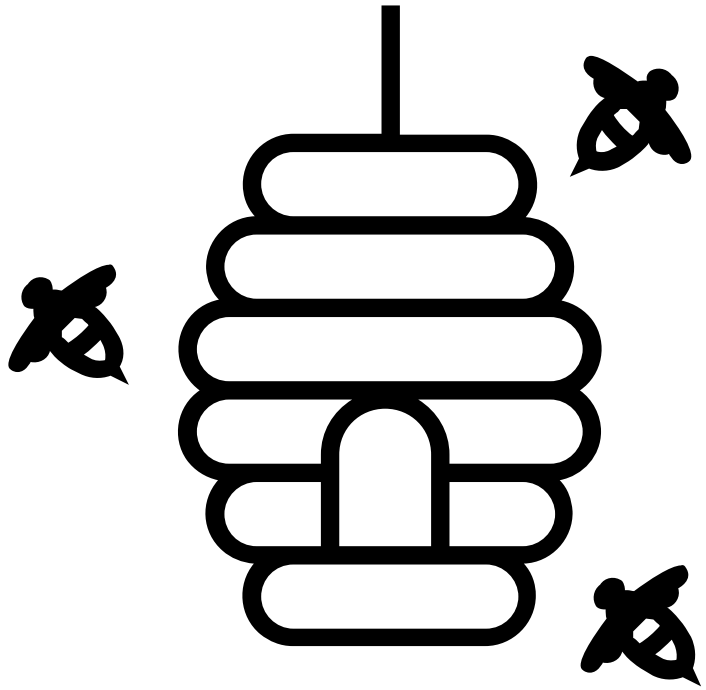

Lycka till och tack för att ni lyssnade!

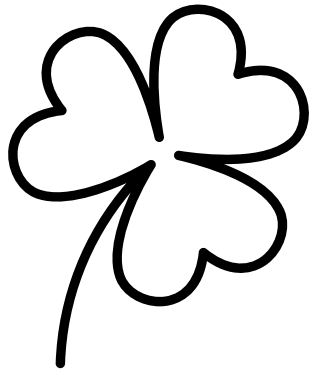

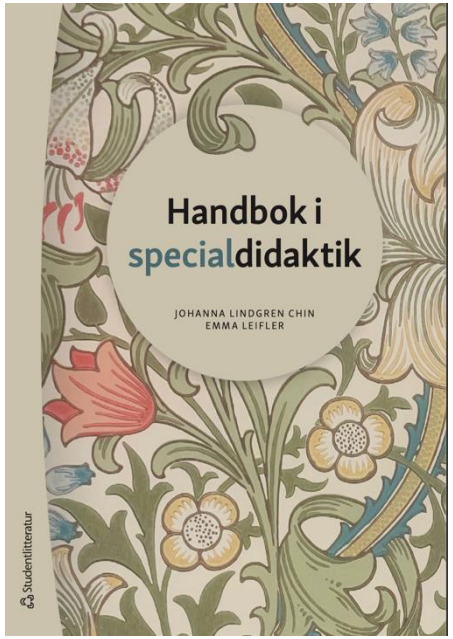

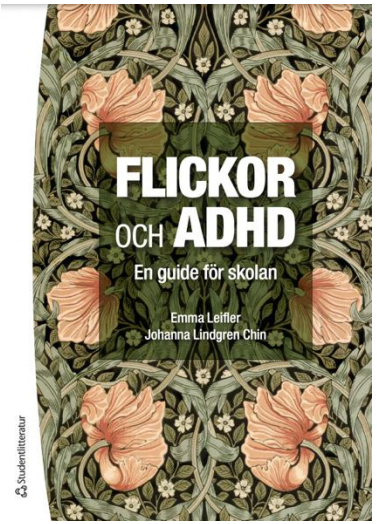

Instagram

@specialpedagog_i_skolan

www.specialpedagogiskolan.se